

תוצאות חיים

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א - פוסק עדת תימן

יו"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

גליון 109
פרשת בחוקתי
ה'תשפ"ב ב'ש"ג

נושאי השיעור: א. תמיהה גדולה על מש"כ הדעת זקנים לקשר את המצות לקריעת ים סוף והירדן - מתי נבקע הירדן ובזכות מה - יישוב לתמיהה הנ"ל.
ב. ביטויים חריפים על התנהגותם של תלמידי ר"ע - כיצד ההסתכלות הנסונה לדברים אלו ומוצא באלו - מדוע ר"ע לא עשה עצרת תפילה לעצירת המגפה - מתי נפטרו בניו של ר"מ - כמה נשים היו לר"מ - מתי התחבר קונטרסים בהעלות אהרון לבעל הבן איש חי - מה עדיף לימוד תורה או סעודה שלישית - מהו סוד הגלגול - קושיא על מש"כ בהעלות אהרון ויישוב נפלא לזה - מה הכלל שיש בלשון חז"ל 'מפני מה' - כמה התגלגלו תלמידי ר"ע - ביאור מדוע ר"ע לא הצטער על פטירת תלמידיו.

בעלות הכהנים נשאי ברית ה' מתוך הירדן נתקן כפות רגלי הכהנים אל החרבה וישבו מי הירדן למקומם כתמול שלשום על כל גדותיו" (שם, י"ח) "והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון ויחנו בגלגל בקצה מזרח יריחו" (שם, י"ט), מבואר שעמ"י עלו מן הירדן ארבעה ימים קודם הפסח, וא"כ איך התוספות אומרים שזה היה בפסח, ולומר שזה לאו דוקא ור"ל 'בסביבות פסח', זה נשמע סתם 'מריחה'.

יתכן לבאר העניין ע"פ הקהילת יעקב המובא במעם לועז בזה"ל, וזכות קרבן הפסח עמד להם שכולם יצאו בשלום מן הירדן בלי שום פגע, והטעם שלפני שיצאו ממצרים צוה הקב"ה אתם לקחת שם בעשרה בניסן להקריבו לקרבן, וקיימו מצוה זו וקידשו את ה' יתברך שלא התייראו מן המצריים אע"פ שהם היו עובדים לפלגה, שבטחו ישראל בהקב"ה שיציל אותם מדיהם, וכיון שקיימו מצוה זו בעשרה בניסן עמדה להם זכות המצוה עכשיו שעברו בשלום את הירדן. ועוד שאותו דור עצמו קיים קרבן פסח כפי שיבואר להלן בע"ה והיו צריכים לטהר את עצמם ולהזות עליהם מי חטאת, ובזכות ההכנה ש עשו למצות קרבן פסח יצאו בשלום מן הירדן ע"כ.

ולפ"ז אפשר להבין כיצד בקיעת הירדן מתקשרת לפסח.

ב.

ההסתכלות הנכונה לביטויים החריפים שבחז"ל

עכשיו תשמעו חידוש.

אנחנו בימי ספירת העומר, ימי פטירת תלמידי רבי עקיבא ומדוע הם נפטרו משום שלא נהגו כבוד זה בזה כמש"כ בגמרא (יבמות דף סב:), אבל באמת זה לא היה רק זה, ליקטתי בס"ד מכמה מדרשים שהוסיפו עוד דברים ואלו הם: היתה עינם צרה בתורה אלו לאלו, לא היו נוחים זה לזה בהלכה, קנטרנים, שונאים זה לזה שנאת חינם, לא היו רוצים להועיל ולהנות זה לזה בלימודם, תלמידי חכמים ביזו זה את זה, דברו לשון הרע, ספרו כל אחד בגנות חברו, חיללו את ה' לעיני המון העם, י"א שהיו נוגעים זה בזה או משתמשים בשם הנעלם וכו'. דברים מבהילים.

אבל כמובן שצריך לדעת את ההסתכלות הנכונה בדברים האלה, שהתורה אומרת על אנשים גדולים שחטאו, הסגנון הוא כך שבשבילנו צריך להשתמש עם זכויות 'מקטנת' כיון שהתורה היא זכויות מגדלת, ומשל למה הדבר דומה, שכששומעים אדם גדול בתורה וירא"ש שאומר על אדם פלוני שהוא מושחת, זה לא אומר שהוא באמת כ"כ מושחת, אבל אם אדם מושחת אומר על מישהו אחר שהוא מושחת, זה סימן שהוא באמת מושחת גמור. צריך לדעת מי מדבר, שהרי אדם גדול כל פגם קטן הוא מחשיב את זה כמושחתות, וכה"ג יש בוודאי הקדוש, שכשמדברים על סוגי עבירות וכדו' המילים שם מבהילים ביותר, וזה כיון שמדברים על אנשים בדרגות גבוהות והדברים הקטנים שלנו הם פגמים גדולים שבבלם. או אי"כ כשאומרים חז"ל שתלמידי ר"ע לא נהגו כבוד זה בזה, זה לא פירשו שזה דברים גרועים בעינינו שלנו, אלא לפי המדרגות שלהם אלו דברים דקים מן הדקים שלא היו מושלמים בהם.

מדוע לא עשו עצרות תפילה לעצור המגיפה

ישנה שאלה עצומה. מתו חרי עשרים וארבע אלף תלמידי ר"ע, וכיצד יתכן שר"ע שותק, מתים כל יום בערך של שמונה מאות תלמידים [תלוי בשיטות עד מתי מתו], ואיך ר"ע לא עושה כלום, לא מוזכר שעשו עצרות תפילה צעקות וכדו', לכאוב נראה שהדבר עבר בשתיקה.

א.

הקשר שבין הירדן לחם עוני

בשם רחמן.

בפסח בוצעים את המצה לשנים מפני שהיא לחם עוני, ומה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה.

הדעת זקנים מבעלי התוספות כותב דבר מעניין וז"ל, "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו", לכך נהגו העם לעשות בליל פסח שלוש מצות זכר לשלוש סאים שנאמר "מהרי שלש סאים וגו'" ובפסח היה, וי"א שהוא זכר לשלושה אבות ובציעתה זכר לקריעת ים סוף וירדן שנבקע בפסח ומברך על הפרוסה על אכילת מצה כדאיחא במס' פסחים מה דרכו של העני בפרוסה וכו' ע"כ.

שני קושיות בדברי הדעת זקנים

הדעת זקנים אומר דבר מחדש, שבציעת המצות הם זכר לקריעת ים סוף והירדן, ויש להבין דבריו, הרי קריעת ים סוף היתה בשביעי של פסח ואנחנו בוצעים בליל ראשון של פסח. זה שאלה אחת.

ועוד קשה על מש"כ שהוא זכר לירדן ותמוה, וכי הירדן נבקע בפסח, ישנם הרי פסוקים מפורשים שהירדן נבקע לפני פסח ונדון בזה עוד בהמשך.

יישוב נפלא בעניין דלעיל - חיזוק למנהגנו

בעניין הקושיא הראשונה, הנה לשיטתנו שכל שבעת ימי הפסח אנו בוצעים על לחם משנה דהיינו מצה וחצי [למנהגם של מצות כמש"כ הדעת זקנים אלא שאין נפק"מ בענייננו. העורך] הדבר מבואר טוב, שכיון שכל מטרת יציאת מצרים היה להגיע למתן תורה ולאריץ המובטחת לכן אנו מזכירים ביציאת מצרים, דהיינו בחג הפסח, את קריעת ים סוף ע"י המצה וחצי, והכל בהמשך אחד מראשון של פסח עד לשביעי של פסח, אבל גם לשיטתם כך צריך לומר.

וכדי לחדד יותר יש להוסיף שהצורך המור כתב שהעניין של לחם עוני הוא זה שמראה על העניות באמונה של עמ"י, שלא האמינו באמונה שלימה עד שראו את המצרים שטבעו בים סוף, ובוה ביאר מדוע התורה ציוותה לאכול מצה שבעה ימים שהרי ביציאת מצרים נופא אכלו רק יום אחד ולפ"ד נוחא.

וז"ל בפרשת בשלה עה"פ "וירא ישראל את היד הגדולה ויאמינו בה' ובמשה עבדו", נראה בזה שאולי היה להם ספק באותות מצרים, אם היו בחכמת משה או בשליחות ה', ועכשיו שראו מיתת המצריים בים, ראו בעין שכלם את היד הגדולה של מצרים שהיו מעשה ה' נורא מאד, וזהו אשר עשה ה'. ובוה וירא העם ויאמינו בה', שכל מה שנעשה במצרים היה בכח ידו של הקב"ה. ובמשה עבדו, שכל מה שעשה הוא ע"פ רבו ולא מדעתו וכו' ע"כ.

ביאור נפלא לקושיא השניה - מהי הזכות לבקיעת הירדן

עד כאן הבננו בס"ד דבר אחד, מדוע עושים זכר לקריעת ים סוף לילה הראשון, אבל מה שכתבו שעושים זכר לירדן עדיין תמוה, וכי הירדן נבקע בפסח? הרי מקרא מלא הוא שהירדן נבקע כמה ימים קודם וכמ"ש (יהושע ג', י"ז) "עמדו הכהנים נשאי הארון ברית ה' בתוך הירדן הכן וכל ישראל עברים בחרבה עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן", ויהי כאשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן ויאמר ה' אל יהושע לאמר" (ד', א' ב') "ויצו יהושע את הכהנים לאמר עלו מן הירדן והי

עוד שאלה, כתוב במדרש משלי ומובא בילקוט שמעוני (משלי רמז תתקס"ד) בזה"ל, "אשת חיל מי ימצא" (שם ל"א, י) אמרו מעשה היה ברבי מאיר שהיה יושב במנחה בשבת בבית המדרש ודורש, ומתו שני בניו, מה עשתה אמן, הניחה שניהם על המיטה ופירשה סדין עליהם, כמוצאי שבת בא רבי מאיר מבית המדרש, א"ל היכן בני, א"ל לבית המדרש הלכו, א"ל צפיתי בבית המדרש ולא ראיתם, נתנה לו כוס של הבדלה והבדיל, וחזר וא"ל היכן שני בני, א"ל פעמים שהלכו למקום פלוני ועכשיו הם באים, הקריבה לפניו לאכול [סעודה רביעית] לאחר שברך אמרה לו רבי שאלה אחת יש לי לשאול, א"ל אמרי שאלתך, א"ל קודם היום בא אחד ונתן לנו פקדון ועכשיו בא ליתלו אחזיר לו או לאו, א"ל בתי וכי מי שיש לו פקדון וצלו אינו צריך להחזירו לבעליו, א"ל חוץ מדעתך לא הייתי נותנת אותו, מה עשתה תפסתו בידו ועלה אותו לאותו חדר והקריבה אותו למיטה ונטלה הסדין מעליהם, וראה שניהם מתים מונחים על המיטה התחיל בוכה בני בני, רבי רבי, בני בדרך ארץ, רבי שהיו מזהבין פני בתורה, באותה שעה א"ל רבי, לא כך אמרת שאנו צריכים להחזיר הפקדון לבעליו, כך ה' נתן ה' לקח ודבר זה ניהמתו ונחה דעתו ונתישבה עליו, לכך נאמר אשת חיל מי ימצא ע"כ.

הערה בדברי המדרש ונסיון ליישב

מי זאת אשתו של רבי מאיר? ברוריה, ורואים שהיתה חכמה גדולה, אבל צריך להבין האם יתכן שהיא יותר חכמה מרבי מאיר, ואיך יתכן שהיא רגועה ושלוה ובפרט שנשים הם יותר בוכות ורגשניות ובעיקר שהיא האמא שלהם.

אולי אפשר לומר בזה תשובה 'פשוטה' ע"פ דיוק הלשון שר"מ אמר לה 'היכן בני' וצריך להבין וכי הם לא הבנים שלה, היה ר"מ צריך להגיד היכן בנינו, ושמה אפ"ל ע"פ מש"כ בספר יוחסין ובספר הדורות שלר"מ היה שתי נשים והוכיח זאת מהגמ' בחולין (דף ו:): ששם כתוב שהמיו של ר"מ זה רבי יהושע בן זרוו [י"ג זירון], ובגמ' במס' ע"ז כתוב שאביה של ברוריה היה רבי חנינה בן תרדיון, ומכאן מוכח שלר"מ היתה אשה שניה וא"כ ייתכן שלכן היא היתה יותר רגועה מר"מ, אולם מצד שני מזה שאמרה לר"מ משל על פקדון יש להוכיח שהיו גם בניה, עכ"פ זה הדיוש והפשטות לא כך [ובפרט שבלשון המדרש כתבו 'מה עשתה אמן' העורך].

דברי רבנו יוסף חיים מבגדד בדברי המדרש הנ"ל

יש ספר בני אהרן לרבי שמעון אנסי ובסופו יש דרוש להספד מרבינו יוסף חיים מבגדד - הבן איש חי - בשם בהעלות אהרן, ר"ש אנסי היה לו בן שנפטר ממש סמוך לחתונה שלו רח"ל, והיתה בהלה גדולה, והר"ח טוב הביא את המדרש הנ"ל כדי לנחם אותם.

ושם הוא שואל, כיצד אשתו של ר"מ מנחמת אותו, הרי בניו היו צעירים וכיצד זה מנחם, הרי בדרך כלל הפיקדון ביד האדם ונותן לנו הקב"ה רשות להשתמש בו שבעים שנה [ויותר] ואח"כ הוא לוקח אותו, וכשארם נפטר צעיר או הוא בעצם הפסיד את זמן הפיקדון ה'נורמלי' שהקב"ה נתן לכל אדם ואדם.

וה"ל הבן איש חי, במה נחה בדברים אלו של הפקדון שאמרה לו, הרי עדין זה לא עוזר למה נפטר קודם זמנם בעודם קטנים חסרים מהשלמות הצריכה להם, אם היו חיים זמן שקצוב לכל אדם או היו יושבים מסגלים תורה ומצוות וע"ז ראוי לבכות ולצטער הרבה מאוד.

העניין הוא, יש אדם שבא לעולם והוא תחילת ביאתו, ויש אדם הבא לעולם וכו' כדי להשלים הדברים שחסרים ממנו, אם הוא כשבא לעולם והוא צדיק גמור לא יסלקוהו מן העולם לפני זמנו, אבל אם הוא גלגול אפשר שיחיה שנים מועטות שהרי כל עצמו לא בא אלא להשלים את חסרונו וכיון שהעלים את חסרונו מסתלק והולך לו, וכו', וידוע שנפש הבאה בסוד הגלגול זה בתורת פיקדון ובלבד שתשלים חסרונו, גוף הראשון הוא בתא העיקרי וגוף שני הוא בתורת פיקדון, אשתו של רבי מאיר היתה חכמה אמרה לבעלה מאחר שבניו הם צדיקים גמורים אי אפשר שימותו בקצרות שנים לאחר שימלאו להם שבעים שנה או שמונים שנה הקצובים לכל אחד, ובודאי הם כבר באו לעולם, ועתה הם באו בתורת פיקדון וכיון שהשלימו ומתו, בזמנם מתו ומה לו לבכות ולהצטער על שמתו בקטנותם, והיא לא רצתה לומר לו את עניין הגלגול בפירוש אלא ברמז ע"י משל הפיקדון, והוא הבין מהו הרמז ונחה דעתו ע"כ.

הערה חזקה בדברי הבן איש חי

ישנם שתי שאלו מרכזיות א. מדוע היא היתה רגועה והיא לא וכבר דברנו ע"ז. ב. שנית זוהי קושיא יותר גדולה שהנה מעשה זה עם בניו של ר"מ מובא בילקוט שמעוני הנ"ל ובסופו נוסף עוד שתי שורות שהר"ח טוב לכאן התעלם מהם בזה"ל, אמר רבי חמא בר חנינא מפני מתו בניו של ר"מ בבת אחת מפני שהיו רגילים להניח בית המדרש ועוסקים באכילה ושתייה ע"כ. הנה מפורש במדרש שהם לא

היו צדיקים גמורים וא"כ יש להם עוון, וכנראה ר"מ לא שם לב לזה מפני שהוא דרש בבהמ"ד ולא הבחין בכך וכמו שמשמע גם מהמדרש שכתוב 'צפיתי בבהמ"ד ולא ראיתם' והנראה שעד היום לא ידע שאינם נמצאים שם.

דברי המדרש הובאו להלכה ולמעשה

הרוקח מביא את המדרש הזה ומדבריו מבואר שהיה זה בזמן סעודה שלישית והם אחוזו שכיון שעכשיו יש מצוה לעשות סעודה שלישית הלכו והבעיה היא כתב המשנ"ב בסיומן ר"צ ס"ק ח' וז"ל, והנה כיון שהטעם שאסרו חז"ל קביעות סעודה או, הוא מפני שיתבטל עי"ז מתורה וכו', ממילא נשמע דמכל שכן שצריך לזהר שלא יגרם עי"ז ביטול ת"ת דרבים, כגון מה שמצוי בעה"ר לאיזה אנשים שמזרזין להעולם בשבת בקיץ אף שעוד היום גדול להתפלל מנחה ולקיים סעודה שלישית וגורמים של אנשי בית המדרש יפסיקו מלמודם וכו' [אך] אין להמשיך הדרשה שיבטל עי"ז סעודה שלישית ע"כ. ובשער הציון סק"ה כתב וז"ל, מה שהעתיק המג"א בשם הרוקח, עיינתי שם היטב ומוכח דהכונה שהם היו קובעין סעודתא בעדן בי מדרשא ונענשו מפני שהיה להם לאחר הסעודה או להקדימה ע"כ.

ולפי הנ"ל צריך ביאר שהרי הם מתו בבת אחת ובשעת הנמחה וא"כ מוכח שהם לא צדיקים גמורים ואיך אשתו של ר"מ בטחה שהם צדיקים גמורים וזה גלגול וכו' הרי מיד לאחמ"כ כתוב במדרש שנתחייבו מיתה [וכמוכן כמו שאמרנו שהכל לפי דרגתם ומעלתם].

תשובה נפלאה ליישב דברי הבן איש חי

תשמעו תשובה נפלאה בס"ד.

יש כלל, שהז"ל אומרים 'מפני מה', פירושו שיש עוד טעם. ולדוגמא כתוב בגמ' יומא (דף ט:): מפני מה נקרא שמם אנשי כנסת הגדולה, מפני שהחזירו עטרה ליושנה וכו' יעו"ש, ובלשון 'מפני מה' רמזו שאפשר לומר תשובה אחרת אבל אי"ו נכון, שהרי היה אפ"ל בפשטות שנקראו אנשי כנה"ג מפני שהם מאה עשרים זקנים, נביאים, חכמים וזהו כנסת הגדולה, ולזה התכוין השואל שאין כוונתו למה שנראה לענות בפשטות, וכיוצ"ב בהרבה מקומות שמפני מה פירושו שהמקשן יודע שיש תשובה אחרת.

ולפ"ז אפשר לומר דבר הריף מאוד, שהרי גם כאן במדרש כתוב 'מפני מה מתו בניו בבת אחת' הדיינו מה תגיד? שזה גלגול, התשובה היא לא, שאינם גמרו את התפקיד שלהם אלא מפני שהיו רגילים להניח וכו' וזהו העוון. וא"כ הבן איש חי צודק שבאמת כך סברא אשת ר"מ, וכן ר"מ קיבל דבריה אלא שע"ז בא רבי חמא בר חנינא לדחות טעם זה ולומר את הטעם האמיתי.

במי התגלגלו תלמידי ר"ע וביאור להערה דלעיל

עכשיו נחזור לר"ע, שאלנו ר"ע רואה שמאות תלמידים שלו מתים, מגיפה גדולה רק בתלמידיו, ולא שמענו שעשה על כך משהו, התשובה לזה מפני שהוא ידע את סוד הגלגול כמש"כ "ויהיו המתים במגיפה ארבעה ועשרים אלף", עשרים וארבע אלף תלמידי ר"ע היו גלגול של שבט שמעון. את הסוד הזה גילו לנו לפחות שנים, הרמ"ע מפאנו והמגלה עמוקות ואת"ד הרמ"ע מפאנו, זמרי התגלגול בר"ע, ארבעה ועשרים אלף מתו על ידו בשכם ובשטים ואלו ארבעה ועשרים אלף תלמידי ר"ע, ומה שלא חלקו כבוד זה לזה, הוא מפני שידעו מה הוא השורש נשמתם ועל כן לא החשיבו כל אחד את חבירו [לכאן] לפ"ז יש להתבונן מדוע לא זלזלו גם בר"ע שהיה משורש זמרי. אחד הבחורים הי"ו ע"כ.

בספר מגלה עמוקות (פרשת פנחס) ז"ל, ארבעה ועשרים אלף תלמידיו אלו של ר"ע, הם ארבעה ועשרים אלף שהרג שמעון בשכם על שמלו את עצמם ונכנסו כברית ונעשו גרים [או, הם מיחו בצניעות, אבל אח"כ בשיטים הם פרצו את גדרו הצניעות ומרי הוא הגלגול של שמעון והדברים ארוכים] ע"כ.

וא"כ מובן מדוע ר"ע לא הצטער בכך שראה שתלמידיו נפטרו מכיון שידע שהם גלגול והשב שהם גמרו את התפקיד שלהם וא"כ מה יש להרעיש עולמות בתפילה, אבל באמת ר"ע לא ידע שהם לא היו צדיקים גמורים ולא נהגו כבוד זה בזה אלא חשב שהכל הולך לפי התוכנית, אבל בסופו של דבר נודע ר"ע על כך שהם לא נהגו כבוד זה בזה שהרי כשבא אצל רבותינו שברדום אמר להם שיכבדו אחד את השני לפי שלא מתו הראשונים אלא מפני שהיתה עינם צרה זה בזה.

וה' יתברך יאיר עינינו וליבנו במאור תורתו אכי"ר.